

Leve de overheid! (havo/vwo/vmbo)

Korte omschrijving van de werkvorm

In deze werkvorm geven de leerlingen eerst van een groot aantal activiteiten/diensten aan wie deze activiteiten uitvoert. Is het de overheid, zijn het marktpartijen, maatschappelijke organisaties of is het een mengvorm? Daarna vragen we de leerlingen welke voor- en nadelen welke 'actor' heeft.

Leerdoelen

- Leerlingen weten dat verschillende collectieve voorzieningen in de samenleving door verschillende actoren kunnen worden uitgevoerd.
- Leerlingen weten dat de verschillende actoren verschillende kenmerken (voor- en/of nadelen) hebben.

Benodigheden

Per twee leerlingen werkblad 1 en 2

Duur

50 minuten

Wat doet de docent?

- Vertel de leerlingen eerst iets over collectieve voorzieningen. Deze voorzieningen werden vaak door de overheid betaald en verzorgd, maar tegenwoordig worden ze vaak uitbesteed aan bedrijven. Politieke partijen verschillen van mening over de vraag wie de verantwoordelijkheid moet krijgen om te zorgen voor voorzieningen als post, telefoon, elektriciteit, openbaar vervoer, gezondheidszorg en onderwijs. Deze discussie speelt meestal niet op het terrein van zuivere collectieve goederen, waarbij het onmogelijk is om mensen die niet betalen uit te sluiten van gebruik van het goed. Denk aan dijken, defensie, wegen en rechtspraak. Die taken worden door alle partijen als overheidstaken gezien.
- Deel daarna elk duo werkblad 1 uit. Laat de leerlingen de introductie lezen, zodat zij wat informatie hebben over de historische ontwikkelingen op dit terrein.
- Laat de leerlingen werkblad 1 in duo's invullen.
- Bespreek het ingevulde werkblad na met de leerlingen (zie docentenhandleiding)

- Leg daarna aan de leerlingen uit dat we net doen alsof we nu het koninkrijk opnieuw oprichten. De nieuwe regering - die aantreedt op het moment dat het koninkrijk opnieuw tot stand komt - bepaalt wie welke taken gaat uitvoeren. Op werkblad 2 staat welke organisaties welke taken in het plan van de nieuwe regering gaan uitvoeren. We vragen aan de leerlingen een belangrijk voor- en een belangrijk nadeel van deze wijze van organiseren. Daarna wordt hen gevraagd of ze instemmen met het besluit van de regering om de genoemde organisatie de taak te laten uitvoeren. Of dat ze een andere actor beter vinden.
- Loop rond en help de leerlingen bij het uitvoeren van de opdracht.
- Bespreek de opdracht na. Doel is dat leerlingen zich bewust worden van de voor- en nadelen van een bepaalde wijze van organiseren. Leg ook de link met de visie van politieke partijen op de vraag wie welke taak moet uitvoeren.

Wat doen de leerlingen?

- Na de inleiding door de docent gaan de leerlingen aan de slag met werkblad 1. Ze lezen (in duo's) de introductie, maken startvraag 1 en zetten kruisjes in de tabel.
- Na de nabespreking door de docent gaan de leerlingen aan de slag met het tweede werkblad.

Werkblad 1 (HV)***Introductie voor de leerlingen***

Tegenwoordig speelt de overheid een grote rol in ons leven. Werklozen kunnen een uitkering krijgen, de overheid zorgt voor scholen, ziekenhuizen en wegen. Maar dat is niet altijd zo geweest. Vroeger liet de overheid veel van deze taken over aan maatschappelijke organisaties of bedrijven.

19^e eeuw: kleine rol overheid

In de 19^e eeuw was het ziekenhuis een particuliere instelling, die vaak was opgericht door een groep vooraanstaande burgers, of door de protestantse of katholieke kerk. In de 19^e eeuw werden spoorwegen aangelegd door bedrijven. Koning Willem I heeft ervoor gezorgd dat ook de overheid ging bijdragen aan de aanleg van spoorlijnen. Maar het waren bedrijven die zorgden dat de treinen reden. Op sommige gebieden is de overheid al veel langer actief, de post is bijvoorbeeld de hele 19^e eeuw en tot in de jaren '80 van de 20^e eeuw bezorgd door een bedrijf dat volledig eigendom was van de staat.

20^e eeuw: rol overheid eerst veel groter, daarna kleiner

In de 20^e eeuw ging de overheid steeds meer taken uitvoeren: openbaar vervoer, gezondheidszorg, het leveren van gas en licht, enzovoorts. Maar vanaf de jaren tachtig veranderde dit. De overheid ging steeds meer taken afstoten. De post en elektriciteit worden sindsdien bezorgd en geleverd door particuliere bedrijven, op het spoor rijden naast de NS – waarvan de overheid nog steeds alle aandelen heeft- ook andere bedrijven die niet van de overheid zijn.

Over de vraag wie welke taak moet uitvoeren – de overheid, bedrijven of maatschappelijke organisaties- bestaan veel politieke meningsverschillen. Sommige partijen vinden dat het veel voordelen heeft als de overheid bepaalde taken uitvoert, andere partijen zijn er juist voor dat bedrijven en maatschappelijke organisaties de meeste taken uitvoeren.

Z.O.Z.

Opdracht

Zet een kruisje in het juiste vakje: wie voert deze taken uit?

Let op: soms zijn twee antwoorden goed!

	Overheid	Bedrijf (aandelen van de overheid)	Bedrijf (aandelen niet van de overheid)	Stichting of vereniging (betaald door of via overheid)	Stichting of vereniging (betaald door leden of donateurs)
Aanleg en beheer van het spoor					
Vervoer over het spoor					
Afval ophalen					
Ziekenhuizen					
Scholen					
Dijken onderhouden					
Taxi's					
Energie- leverancier					
Energie (net- beheerder)					
Water					
Leger					
Politie					
CAO-onder- handelingen					
Wegenwacht					
Telefoon					
Tv-zenders					

Docentenhandleiding Werkblad 1 (HV)

	Overheid	Bedrijf (aandelen van de overheid)	Bedrijf (aandelen niet van de overheid)	Stichting of vereniging (betaald door of via overheid)	Stichting of vereniging (betaald door leden of donateurs)
Aanleg en beheer van het spoor		X			
	In 1995 splitst NS zich op aangeven van de overheid in een commerciële NS Groep en een drietal 'taakorganisaties,' Railinfrabeheer, Railned en Railverkeersleiding. De laatste werken in opdracht en voor rekening van de overheid aan aanleg, onderhoud en beheer van het spoor. Vanaf 2003 werken de drie gezamenlijk onder de naam ProRail.				
Vervoer over het spoor		X (NS)	X (regionale vervoerbedrijven)		
	Vanaf medio 2004 is er een nieuw wettelijk kader voor vervoersconcessies en te leveren prestaties. NS heeft een concessie voor het hoofdrailnet. Verschillende regionale en stadsgewestelijke netwerken zijn openbaar aanbesteed, daar rijden andere vervoersbedrijven.				
Afval ophalen		X	X		
	Afval wordt opgehaald door bedrijven. Door bedrijven die in handen zijn van de overheid (bijvoorbeeld een aantal gemeenten) of door bedrijven die particulier bezit zijn. Dat verschilt per gemeente, u kunt vooraf opzoeken hoe dit in uw gemeente geregeld is.				
Ziekenhuizen				X	
	Ziekenhuizen zijn stichtingen die geen winst mogen uitkeren, hoewel het kabinet Rutte I plannen had om deze optie te creëren. Alleen het Slotervaartziekenhuis in Amsterdam is een privaat ziekenhuis (een BV). Via de Zorgverzekeringswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten regelt de overheid dat vrijwel de gehele Nederlandse bevolking verzekerd is tegen ziektekosten. De overheid bepaalt ook de samenstelling van het basispakket. Voor een deel van de handelingen in ziekenhuizen is door de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) een tarief bepaald, over andere handelingen onderhandelen de zorgverzekeraars met de ziekenhuizen. De overheid betaalt de ziekenhuizen dus niet, maar zorgt wel dat via zorgverzekeraars betaald wordt voor behandeling in het ziekenhuis.				
Scholen	X			X	
	Bijzondere scholen zijn een stichting of vereniging. Openbare scholen zijn ook stichtingen of ze zijn onderdeel van een gemeente. Scholen worden bekostigd door de overheid.				

	Overheid	Bedrijf (aandelen van de overheid)	Bedrijf (aandelen niet van de overheid)	Stichting of vereniging (betaald door of via overheid)	Stichting of vereniging (betaald door leden of donateurs)
Dijken onderhouden	X				
	Het onderhoud van dijken is de verantwoordelijkheid van de overheid (Rijkswaterstaat en waterschappen). De overheid huurt wel aannemers in om het werk uit te voeren.				
Taxi's			X		
	Taxi's worden gereden door bedrijven. De overheid heeft wel regels gemaakt over de maximale tarieven en kan kwaliteitseisen stellen.				
Energieleverancier		X	X		
	Bedrijven die energie leveren zijn in particuliere handen of in overheidshanden. Zo zijn bij Delta en Eneco gemeenten en provincie aandeelhouders, terwijl Nuon onderdeel is van een internationaal bedrijf.				
Energie (netbeheerder)		X			
	De overheid heeft in principe alle aandelen in de netbeheerder. Netbeheerders mogen geen deel uitmaken van een groep ondernemingen waartoe ook bedrijven behoren die energie produceren of leveren (het 'groepsverbod'). Er zijn nog enkele bedrijven die netbeheer combineren met energielevering, zij zijn over de interpretatie van de wet in een juridische strijd met de overheid gewikkeld.				
Water		X			
	De drinkwaterbedrijven hebben gemeenten en provincies als aandeelhouders.				
Leger	X				
	Het leger is onderdeel van de rijksoverheid.				
Politie	X				
	De minister van Veiligheid en Justitie is verantwoordelijk voor de Nederlandse politie als geheel. Omdat de Nederlandse politie bestaat uit 25 korpsen, is één burgemeester uit een regio (vaak de burgemeester van de grootste gemeente) de korpsbeheerder. Hij of zij is verantwoordelijk voor het beheer van één van de 25 politiekorpsen en overlegt daarover met de hoofdofficier van justitie.				

	Overheid	Bedrijf (aandelen van de overheid)	Bedrijf (aandelen niet van de overheid)	Stichting of vereniging (betaald door of via overheid)	Stichting of vereniging (betaald door leden of donateurs)
Onderhandelingen over cao					X
	Onderhandelingen over cao's worden gedaan door werkgeversorganisaties en vakbonden				
Wegenwacht			X		X
	De ANWB is een vereniging die haar activiteiten heeft uitbesteed aan het bedrijf ANWB B.V. De aandelen van het bedrijf zijn (via een ingewikkelde constructie) in handen van de vereniging. De Wegenwacht is onderdeel van het bedrijf ANWB.				
Telefoon			X		
	De telefoniemarkt is volledig geliberaliseerd. Dit houdt in dat de markt is vrijgegeven voor alle aanbieders van telefoniediensten en –netwerken. De overheid houdt toezicht op de markt. Als de positie van consumenten of bedrijven in gevaar komt, grijpt de overheid in.				
Tv-zenders			X	X	X
	Publieke zenders (omroepen) worden gesubsidieerd door de overheid, daarnaast halen ze geld uit reclame (STER) en contributies van leden. De commerciële zenders zijn bedrijven die geen geld krijgen van de overheid.				

Werkblad 1 (vmbo)

Introductie voor de leerlingen

Tegenwoordig speelt de overheid een grote rol in ons leven. Werklozen kunnen een uitkering krijgen, de overheid zorgt voor scholen, ziekenhuizen en wegen. Maar dat is niet altijd zo geweest. Vroeger liet de regering veel van deze taken over aan maatschappelijke organisaties of bedrijven.

19^e eeuw

In de 19^e eeuw was het ziekenhuis een stichting of vereniging, die vaak was opgericht door een groep vooraanstaande burgers, of door de protestantse of katholieke kerk. In de 19^e eeuw werden spoorwegen aangelegd door bedrijven. Koning Willem I heeft ervoor gezorgd dat ook de overheid ging bijdragen aan de aanleg van spoorlijnen. Maar het waren bedrijven die zorgden dat de treinen reden. Op sommige gebieden is de overheid al veel langer actief. De post is bijvoorbeeld de hele 19^e en tot in de jaren '80 van de 20^e eeuw bezorgd door een bedrijf dat volledig eigendom was van de staat.

20^e eeuw

In de 20^e eeuw ging de overheid steeds meer taken uitvoeren: openbaar vervoer, gezondheidszorg, het leveren van gas en licht, enzovoorts. Maar vanaf de jaren tachtig veranderde dit. De overheid ging steeds meer taken afstoten. De post en elektriciteit worden sindsdien bezorgd en geleverd door particuliere bedrijven, op het spoor rijden naast de NS – waarvan de overheid nog steeds alle aandelen heeft - ook andere bedrijven die niet van de overheid zijn.

Over de vraag wie welke taak moet uitvoeren – de overheid, bedrijven of maatschappelijke organisaties- bestaan veel politieke meningsverschillen. Sommige partijen vinden dat het veel voordelen heeft als de overheid bepaalde taken uitvoert, andere partijen zijn er juist voor dat bedrijven en maatschappelijke organisaties de meeste taken uitvoeren.

Opdracht

Zet een kruisje in het juiste vakje: wie voert deze taken uit?

	De overheid doet het	De overheid doet het niet, maar betaalt eraan mee.	De overheid doet het niet en betaalt het niet.
Aanleg en beheer van het spoor			
Vervoer over het spoor			
Afval ophalen			
Telefoon			
Scholen			
Dijken onderhouden			
Taxi's			
Tv-zenders			
Water			
Leger			
Politie			
Wegenwacht			

Docentenhandleiding Werkblad 1 (vmbo)

	De overheid doet het		De overheid doet het niet, maar betaalt eraan mee.	De overheid doet het niet en betaalt het niet.
Aanleg en beheer van het spoor			X	
	In 1995 splitst NS zich op aangeven van de overheid in een commerciële NS Groep en een drietal 'taakorganisaties,' Railinfrabeheer, Railned en Railverkeersleiding. De laatste werken in opdracht en voor rekening van de overheid aan aanleg, onderhoud en beheer van het spoor. Vanaf 2003 werken de drie gezamenlijk onder de naam ProRail.			
Vervoer over het spoor			X	
	Vanaf medio 2004 is er een nieuw wettelijk kader voor vervoersconcessies en te leveren prestaties. NS heeft een concessie voor het hoofdrailnet. Verschillende regionale en stadsgewestelijke netwerken zijn openbaar aanbesteed, daar rijden andere vervoersbedrijven.			
Afval ophalen			X	
	Afval wordt opgehaald door bedrijven. Door bedrijven die in handen zijn van de overheid (bijvoorbeeld een aantal gemeenten) of door bedrijven die particulier bezit zijn.			
Telefoon				X
	De telefoniemarkt is volledig geliberaliseerd. Dit houdt in dat de markt is vrijgegeven voor alle aanbieders van telefoniediensten en –netwerken. De overheid houdt toezicht op de markt. Als de positie van consumenten of bedrijven in gevaar komt, grijpt de overheid in.			
Scholen	X		X	
	Bijzondere scholen zijn een stichting of vereniging. Openbare scholen zijn ook stichtingen of ze zijn onderdeel van een gemeente. Scholen worden bekostigd door de overheid.			
Dijken onderhouden	X			
	Het onderhoud van dijken is de verantwoordelijkheid van de overheid (denk aan Rijkswaterstaat en waterschappen). De overheid huurt wel aannemers in om het werk uit te voeren.			

	De overheid doet het		De overheid doet het niet, maar betaalt eraan mee.	De overheid doet het niet en betaalt het niet.
Taxi's				X
	Taxi's worden gereden door bedrijven. De overheid heeft wel regels gemaakt over de maximale tarieven en kan kwaliteitseisen stellen.			
Tv-zenders			X	X
	Publieke zenders (omroepen) worden gesubsidieerd door de overheid, daarnaast halen ze geld uit reclame (STER) en contributies van leden. De commerciële zenders zijn bedrijven die geen geld krijgen van de overheid.			
Water			X	
	De drinkwaterbedrijven hebben gemeenten en provincies als aandeelhouders.			
Leger	X			
	Het leger is onderdeel van de rijksoverheid.			
Politie	X			
	De minister van Veiligheid en Justitie is verantwoordelijk voor de Nederlandse politie als geheel. Omdat de Nederlandse politie bestaat uit 25 korpsen, is één burgemeester uit een regio (vaak de burgemeester van de grootste gemeente) de korpsbeheerder. Hij of zij is verantwoordelijk voor het beheer van één van de 25 politiekorpsen en overlegt daarover met de hoofdofficier van justitie.			
Wegenwacht				X
	De ANWB is een vereniging die haar activiteiten heeft uitbesteed aan het bedrijf ANWB B.V. De aandelen van het bedrijf zijn (via een ingewikkelde constructie) handen van de vereniging. De Wegenwacht is onderdeel van het bedrijf ANWB.			

Werkblad 2 (HV)

Stel: we beginnen nu opnieuw met het Koninkrijk der Nederlanden. Er komt natuurlijk een nieuwe regering, die de samenleving anders gaat inrichten. Hieronder heeft de regering bepaald wie welke taken moet uitvoeren. Jullie zitten in het parlement dat deze regering moet controleren.

Leg steeds uit welk voor- en welk nadeel er zit aan deze manier van organiseren. Geef daarna aan of je wel of niet kunt instemmen met het besluit van de regering. Bij deze opdracht bestaan geen goede of foute antwoorden, wel logische en minder logische.

	Overheid	Bedrijf (aandelen van de overheid)	Bedrijf (aandelen niet van de overheid)	Stichting of vereniging (betaald door of via overheid)	Stichting of vereniging (betaald door leden of donateurs)	Voordeel? (+) Nadeel? (-) Stemmen jullie in? Ja/Nee
Aanleg en beheer van het spoor			X			+ - Ja/Nee
Vervoer over het spoor					X	+ - Ja/Nee
Afval ophalen				X		+ - Ja/Nee
Ziekenhuizen			X			+ - Ja/Nee
Scholen		x				+ - Ja/Nee

	Overheid	Bedrijf (aandelen van de overheid)	Bedrijf (aandelen niet van de overheid)	Stichting of vereniging (betaald door of via overheid)	Stichting of vereniging (betaald door leden of donateurs)	Voordeel? (+) Nadeel? (-) Stemmen jullie in? Ja/Nee
Dijken onderhouden					X	+ - Ja/Nee
Taxi's	X					+ - Ja/Nee
Energieleverancier	X					+ - Ja/Nee
Energie (netbeheerder)					X	+ - Ja/Nee
Water				X		+ - Ja/Nee
Leger			X			+ - Ja/Nee

	Overheid	Bedrijf (aandelen van de overheid)	Bedrijf (aandelen niet van de overheid)	Stichting of vereniging (betaald door of via overheid)	Stichting of vereniging (betaald door leden of donateurs)	Voordeel? (+) Nadeel? (-) Stemmen jullie in? Ja/Nee
Politie				X		+ - Ja/Nee
Onderhandelingen over cao				X		+ - Ja/Nee
Wegenwacht	X					+ - Ja/Nee
Tv-zenders			X			+ - Ja/Nee
Telefonie	X					+ - Ja/Nee

Slotvraag: Zou je dit regeringsbeleid steunen? Leg uit waarom wel of waarom niet.

Docentenhandleiding werkblad 2 h/v

Hieronder vindt u mogelijke antwoorden. Wellicht bedenken uw leerlingen andere voor- en nadelen die ook logisch zijn. Leg uw leerlingen uit dat het hier voor een groot deel ideologische keuzes betreft. Over het algemeen zien linkse partijen meer voordelen aan een grote rol voor de overheid, terwijl rechtse partijen meer aan de markt/bedrijven willen overlaten. Confessionele partijen geven een grote rol aan het maatschappelijk middenveld (stichtingen en verenigingen). Wat een voordeel is vanuit een rechts (of liberaal) perspectief, kunnen linkse mensen als een nadeel zien.

		Voordeel? (+) Nadeel? (-) Stemmen jullie in? Ja/Nee
Aanleg en beheer van het spoor	Bedrijf (aandelen niet van de overheid)	+ Goedkoper door onderlinge concurrentie + Bedrijven willen winst maken, dus ze zullen het goed doen - Het spoornet kan worden verkocht naar het buitenland - Verschillende bedrijven hanteren een andere standaard, waardoor spoorlijnen niet op elkaar aansluiten - Je kunt mensen niet verplichten er (via de belastingen) aan mee te betalen.
Vervoer over het spoor	Stichting of vereniging (betaald door leden of donateurs)	+ Er hoeft geen winst te worden gemaakt, alle betalingen door leden en donateurs gaan direct naar het vervoer. + Je kunt aan het aantal leden zien of mensen het belangrijk vinden. (Alleen dat wat mensen belangrijk vinden gebeurt ook echt) - Alleen leden kunnen reizen - Wellicht kunnen arme mensen het lidmaatschap niet betalen. (Nu wordt een deel van de kosten van de spoorwegen betaald door de overheid).
Afval ophalen	Stichting of vereniging (betaald door of via overheid)	+ Er hoeft geen winst gemaakt te worden, de overheid betaalt alleen voor het ophalen van afval. - Een bedrijf dat winst moet maken werkt misschien efficiënter dan een stichting of vereniging.

		<p>Voordeel? (+)</p> <p>Nadeel? (-)</p> <p>Stemmen jullie in? Ja/Nee</p>
Ziekenhuizen	<p>Bedrijf</p> <p>(aandelen niet van de overheid)</p>	<p>+ Een bedrijf dat winst moet maken werkt misschien efficiënter dan een stichting of vereniging.</p> <p>- Een bedrijf moet winst maken, dat kan ten koste gaan van de toegankelijkheid van het ziekenhuis, bijvoorbeeld voor mensen met minder geld.</p> <p>- Een bedrijf kan besluiten handelingen waarop geen winst gemaakt wordt te stoppen, of heel duur te maken.</p>
Scholen	<p>Bedrijf</p> <p>(aandelen van de overheid)</p>	<p>+ Een bedrijf dat winst moet maken werkt misschien efficiënter dan een stichting of vereniging.</p> <p>- Een bedrijf moet winst maken, dat kan ten koste gaan van de toegankelijkheid van de school bijvoorbeeld voor mensen met minder geld.</p> <p>- De overheid kan geen of minder invloed uitoefenen op de vakken die worden gegeven.</p> <p>- Gekleurd lesmateriaal door sponsoring</p>
Dijken onderhouden	<p>Stichting of vereniging</p> <p>(betaald door leden of donateurs)</p>	<p>+ Er hoeft geen winst gemaakt te worden, al het geld kan naar dijkonderhoud.</p> <p>- Het gebeurt niet als er te weinig mensen lid willen worden of willen betalen.</p> <p>- Je kunt mensen niet verplichten via de belastingen bij te dragen aan het onderhoud.</p>
Taxi's	Overheid	<p>+ De overheid kan zorgen dat taxi's voor iedereen betaalbaar blijven</p> <p>+ De overheid kan zorgen dat er overal (ook op het platteland) taxi's zijn.</p> <p>- Het gebeurt minder efficiënt dan door bedrijven.</p> <p>- Er is geen concurrentie, dat kan ervoor zorgen dat de prijs stijgt en de kwaliteit daalt.</p>

		<p>Voordeel? (+)</p> <p>Nadeel? (-)</p> <p>Stemmen jullie in? Ja/Nee</p>
Energieleverancier	Overheid	<p>+ De overheid kan zorgen dat energie voor iedereen betaalbaar blijft.</p> <p>- Het gebeurt minder efficiënt dan door bedrijven.</p> <p>- Er is geen concurrentie, dat kan ervoor zorgen dat de prijs hoger wordt dan noodzakelijk.</p>
Energie (netbeheerder)	<p>Stichting of vereniging</p> <p>(betaald door leden of donateurs)</p>	<p>+ Mensen die het belangrijk vinden kunnen dat laten zien door lid of donateur te worden.</p> <p>- Verschillende bedrijven hanteren een andere standaard, waardoor je in de ene plaats 220 volt kunt hebben, en in de andere 110.</p> <p>- Je kunt mensen niet verplichten er (via de belastingen) aan mee te betalen.</p>
Water	<p>Stichting of vereniging</p> <p>(betaald door of via overheid)</p>	<p>+ Er hoeft geen winst gemaakt te worden, de overheid betaalt alleen voor het leveren van drinkwater.</p> <p>- Een bedrijf dat winst moet maken werkt misschien efficiënter dan een stichting of vereniging.</p>
Leger	<p>Bedrijf</p> <p>(aandelen niet van de overheid)</p>	<p>+ Een bedrijf dat winst moet maken werkt misschien efficiënter (en goedkoper) dan de overheid.</p> <p>- Een bedrijf kan er ook mee stoppen</p> <p>- Er kan niet gegarandeerd worden dat het bedrijf optreedt als de regering dat wil.</p> <p>- Je kunt mensen niet verplichten er aan mee te betalen.</p>
Politie	<p>Stichting of vereniging</p> <p>(betaald door of via overheid)</p>	<p>+ Er hoeft geen winst gemaakt te worden, de overheid betaalt alleen voor de politietaken</p> <p>- Er kan niet gegarandeerd worden dat de stichting optreedt als de regering dat wil.</p> <p>- De stichting zou kunnen besluiten op te treden, terwijl de regering dat niet wil.</p>

		<p>Voordeel? (+)</p> <p>Nadeel? (-)</p> <p>Stemmen jullie in? Ja/Nee</p>
Onderhandelingen over cao	<p>Stichting of vereniging</p> <p>(betaald door of via overheid)</p>	<p>+ De onderhandelingen worden gevoerd, ook als weinig mensen lid worden van vakbond of werkgeversorganisatie.</p> <p>- De vereniging of stichting kan niet meer onafhankelijk van de overheid onderhandelen.</p>
Wegenwacht	Overheid	<p>+ De overheid kan zorgen dat de Wegenwacht voor iedereen betaalbaar blijft.</p> <p>- Het gebeurt minder efficiënt dan door bedrijven.</p> <p>- Er is geen concurrentie, dat kan ervoor zorgen dat de prijs hoger wordt dan noodzakelijk.</p>
Tv-zenders	<p>Bedrijf</p> <p>(aandelen niet van de overheid)</p>	<p>+ Het is goedkoper.</p> <p>+ Programma's die mensen willen, door onderlinge concurrentie.</p> <p>- Sommige programma's voor kleine doelgroepen zullen niet gemaakt worden.</p> <p>- Veel reclame</p> <p>- Een bedrijf moet winst maken, kan ten koste gaan van kwaliteit.</p>
Telefoon	Overheid	<p>+ De overheid kan zorgen dat de telefoon voor iedereen betaalbaar blijft.</p> <p>+ Er hoeft geen winst gemaakt te worden, al het geld kan naar telefonie.</p> <p>- Het gebeurt minder efficiënt dan door bedrijven.</p> <p>- Er is geen concurrentie, dat kan ervoor zorgen dat de prijs hoger wordt dan noodzakelijk.</p>

Slotvraag: eigen antwoord van de leerling.

Werkblad 2 (vmbo)

Stel: we beginnen nu opnieuw met het Koninkrijk der Nederlanden. Er komt natuurlijk een nieuwe regering, die de samenleving anders gaat inrichten. Hieronder heeft de regering bepaald wie welke taken moet uitvoeren.

Jullie zitten in het parlement dat deze regering moet controleren. Kies uit de lijst een voor- en een nadeel bij deze manier van organiseren. Geef daarna aan of je wel of niet kunt instemmen met het besluit van de regering. Bij deze opdracht bestaan geen goede of foute antwoorden, wel logische en minder logische.

	De overheid doet het.	De overheid doet het niet en betaalt het niet.	Voordeel? (+) Nadeel? (-) Stemmen jullie in? Ja/Nee
Aanleg en beheer van het spoorlijnen		X	+ - Ja/Nee
Vervoer over het spoor	X		+ - Ja/Nee
Afval ophalen		X	+ - Ja/Nee
Telefoon	X		+ - Ja/Nee
Scholen		X	+ - Ja/Nee

	De overheid doet het.	De overheid doet het niet en betaalt het niet.	Voordeel? (+) Nadeel? (-) Stemmen jullie in? Ja/Nee
Dijken onderhouden		X	+ - Ja/Nee
Taxi's	X		+ - Ja/Nee
Tv-zenders		X	+ - Ja/Nee
Water		X	+ - Ja/Nee
Leger		X	+ - Ja/Nee
Politie		X	+ - Ja/Nee
Wegenwacht	X		+ - Ja/Nee

Voordelen (+)

1. Het kost de Nederlandse samenleving minder geld
2. De prijzen kunnen voor arme mensen lager worden gemaakt dan voor rijke.
3. Het is vaak sneller georganiseerd, zonder veel regels en vergaderingen.
4. Het lukt gegarandeerd.
5. Mensen kunnen worden verplicht eraan mee te betalen
6. Iedereen kan er gebruik van maken
7. Het product moet goed zijn om winst te kunnen maken.
8. Er is democratische controle door bijvoorbeeld de Tweede Kamer.

Nadelen (-)

1. Het kost de Nederlandse samenleving meer geld.
2. Arme mensen kunnen het misschien niet meer betalen.
3. Het duurt vaak langer voor het georganiseerd is, met veel regels en vergaderingen.
4. Je weet niet zeker of het lukt.
5. Mensen kunnen niet verplicht worden eraan mee te betalen
6. Niet iedereen kan er gebruik van maken.
7. Als men winst wil maken, gaat dat geld niet naar de uitvoering van de taak.
8. Er is geen democratische controle door bijvoorbeeld de Tweede Kamer.

Slotvraag: Zou je dit regeringsbeleid steunen? Leg uit waarom wel of waarom niet.

Docentenhandleiding werkblad 2 (vmbo)

Hieronder vindt u mogelijke antwoorden. Wellicht bedenken uw leerlingen andere voor- en nadelen die ook kloppen. Leg aan uw leerlingen uit dat het hier voor een groot deel ideologische keuzes betreft. Over het algemeen zien linkse partijen meer voordelen aan een grote rol voor de overheid, terwijl rechtse partijen meer aan de markt/bedrijven willen overlaten. Confessionele partijen geven een grote rol aan het maatschappelijk middenveld (stichtingen en verenigingen). Wat een voordeel is vanuit een rechts (of liberaal) perspectief, kunnen linkse mensen als een nadeel zien.

	De overheid doet het	De overheid doet het niet en betaalt het niet	Voordeel? (+) Nadeel? (-) Stemmen jullie in? Ja/Nee
Aanleg en beheer van het spoorlijnen		X	V 1,7 N 6,7,8
Vervoer over het spoor	X		V 2, 5,6,8 N 1,3
Afval ophalen		X	V 1,7 N 2,4,5,6,7,8
Telefoon	X		V 2, 5,6,8 N 1,3
Scholen		X	V 1,3,7 N 2,5,6,7,8
Dijken onderhouden		X	V 1,7 N 4,5,7,8
Taxi's	X		V 2,3,4,5,6,8 N 1,3
Tv-zenders	X		V 1,3,4,7 N 5,7
Water		X	V 1,3,7 N 2, 6, 7, 8
Leger		X	V 1, 3, N 5,7,8
Politie		X	V 1, 3, N 5,7, 8

	De overheid doet het	De overheid doet het niet en betaalt het niet	Voordeel? (+) Nadeel? (-) Stemmen jullie in? Ja/Nee
Wegenwacht	X		V 2,4,5,6,8 N 1,3

Voordelen (+)

1. Het kost de Nederlandse samenleving minder geld
2. De prijzen kunnen voor arme mensen lager worden gemaakt dan voor rijke.
3. Het is vaak sneller georganiseerd, zonder veel regels en vergaderingen.
4. Het lukt gegarandeerd.
5. Mensen kunnen worden verplicht eraan mee te betalen
6. Iedereen kan er gebruik van maken
7. Het product moet goed zijn om winst te kunnen maken.
8. Er is democratische controle door bijvoorbeeld de Tweede Kamer.

Nadelen (-)

1. Het kost de Nederlandse samenleving meer geld.
2. Arme mensen kunnen het misschien niet meer betalen.
3. Het duurt vaak langer voor het georganiseerd is, met veel regels en vergaderingen.
4. Je weet niet zeker of het lukt.
5. Mensen kunnen niet verplicht worden eraan mee te betalen
6. Niet iedereen kan er gebruik van maken.
7. Als men winst wil maken, gaat dat geld niet naar de uitvoering van de taak.
8. Er is geen democratische controle door bijvoorbeeld de Tweede Kamer.

Slotvraag: eigen antwoord van de leerling.